

**ORGANIZACIJA ZA EVROPSKU
BEZBJEDNOST I SARADNJU**

**KODEKS PONAŠANJA U POLITIČKO-VOJNIM
ASPEKTIMA BEZBJEDNOSTI**

3. decembar 1994.

Program za trenutno djelovanje serije br. 7

Napomena: Ovaj dokument je usvojen na 91. plenarnoj sjednici Specijalnog komiteta KEBS-ovog Forum za bezbjednosnu saradnju u Budimpešti 3. decembra 1994. godine (referenca FSC/Službene novine, br. 94)

DOC. FSC/1/95

3. decembar 1994.

Original je sačinjen na engleskom jeziku

21. decembar 1994.

KODEKS PONAŠANJA U POLITIČKO-VOJNIM ASPEKTIMA BEZBJEDNOSTI

PREAMBULA

Države učesnice Konferencije za evropsku bezbjednost i saradnju (KEBS) su,

Prepoznajući potrebu za poboljšanjem saradnje u oblasti bezbjednosti kroz dalji podsticaj odgovornog i kooperativnog ponašanja u oblasti bezbjednosti,

Potvrđujući da ništa u ovom Kodeksu ne umanjuje vrijednost i promjenljivost svrhe i načela Povelje Ujedinjenih nacija, ili drugih odredbi međunarodnog prava,

Ponovo potvrđujući neumanjenu valjanost vodećih načela i zajedničkih vrijednosti Helsinškog završnog akta, Pariške povelje i Helsinškog dokumenta iz 1992. godine, koji obuhvataju međusobnu odgovornost država jedne prema drugoj i vlada prema svojim narodima, kao i valjanost drugih obaveza KEBS-a,

Usvojile su sljedeći Kodeks ponašanja u političko-vojnim aspektima bezbjednosti:

I

1. Države učesnice naglašavaju da je od ključnog značaja za stabilnost i bezbjednost puno poštovanje svih načela KEBS-a, uvrštenih u Helsinški završni akt, kao i sprovođenje, u dobroj namjeri, svih obaveza preuzetih u sklopu KEBS-a, što predstavlja predmet direktne i zakonske brige za svaku od njih.

2. Države učesnice potvrđuju valjanost svog sveobuhvatnog koncepta bezbjednosti, kao što je naznačeno u Završnom aktu, koji povezuje održavanje mira i poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda. Koncept povezuje i ekonomsku saradnju na zaštiti sredine sa miroljubivim odnosima među državama.

3. Države učesnice ostaju uvjerenе da je bezbjednost nedjeljiva, kao i da je bezbjednost svake od njih neraskidivo povezana sa bezbjednošću svih ostalih. One neće jačati svoju bezbjednost na štetu bezbjednosti drugih država. Slijediće svoje bezbjednosne interese u skladu sa zajedničkim naporima za unaprijeđenje bezbjednosti i stabilnosti na području KEBS-a, i šire.

4. Potvrđujući međusobno poštovanje, ravnopravnost i individualnost, kao i prava koja su svojstvena suverenitetu i njime obuhvaćena, države učesnice će temeljiti međusobne bezbjednosne odnose na principu saradnje. One naglašavaju da u tom pogledu ključnu ulogu ima KEBS. Nastaviće da razvijaju institucije koje se međusobno dopunjuju i potpomažu, i koje uključuju evropske i transatlantske organizacije, multilateralne i bilateralne obaveze, kao i razne oblike regionalne i podregionalne saradnje. Države učesnice će saradivati u usklađivanju svih bezbjednosnih mjera sa načelima KEBS-a i obavezama ovog Kodeksa.

5. One su odlučne da djeluju solidarno u slučaju kršenja pravila i obaveza KEBS-a, kao i da olakšaju proces usaglašavanja odgovora na bezbjednosne izazove sa kojima bi se mogle suočiti. One će se odmah konsultovati, u skladu s njihovim obavezama u okviru KEBS-a, sa državom učesnicom koja traži pomoć u ostvarivanju individualne ili kolektivne samoodbrane. Zajedno će razmotriti prirodu prijetnje i radnji koje bi mogle biti potrebne u odbrani njihovih zajedničkih vrijednosti.

II

6. Države učesnice neće podržati terorističko djelovanje na bilo koji način, i preduzeće odgovarajuće mjere u cilju sprječavanja i suzbijanja terorizma u svim oblicima. One će u potpunosti sarađivati u borbi protiv prijetnji terorističkih aktivnosti kroz primjenu međunarodnih instrumenata i obaveza oko kojih su se u tom pogledu usaglasile. One će posebno preduzeti korake kako bi ispunile zahtjeve međunarodnih sporazuma, kojima su se obavezale da će sudski goniti ili izručivati teroriste.

III

7. Države učesnice potvrđuju da su sva načela Helsinškog završnog akta od prioritetne važnosti, i da će prema tome biti jednako i bezrezervno primjenjiva, kao i da će se svako od njih tumačiti u kontekstu s drugima.

8. Države učesnice neće pomagati niti podržavati države koje su prekršile svoje obaveze za uzdržavanjem od prijetnje ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti bilo koje države, ili koje su na bilo koji drugi način nedosljedne u odnosu na Povelju Ujedinjenih nacija i Deklaraciju o načelima međusobnih odnosa između država učesnica, sadržanim u Helsinškom završnom aktu.

IV

9. Države učesnice ponovo potvrđuju inherentno pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu, kao što je priznato u Povelji Ujedinjenih nacija.

10. Svaka država učesnica, imajući u vidu zakonske bezbjednosne obaveze drugih država, slobodna je da sama odre-

di svoje bezbjednosne interese na temelju suverene jednakosti, i ima pravo da slobodno izabere svoja bezbjednosna uređenja, u skladu sa međunarodnim pravom i obavezama koje proizilaze iz načela i ciljeva KEBS-a.

11. Svaka država učesnica ima suvereno pravo da bude ili ne bude članica međunarodnih organizacija, i da bude ili ne bude strana u bilateralnim ili multilateralnim sporazumima, uključujući ugovore o savezima; takođe, one imaju pravo na neutralnost. Svaka država učesnica ima pravo da promijeni svoj status u ovom pogledu, što podliježe relevantnim sporazumima i procedurama. Svaka država učesnica će poštovati prava svih ostalih u ovom pogledu.

12. Svaka država učesnica će održavati samo onoliko vojnih kapaciteta koji su srazmjerni njihovim individualnim ili kolektivnim legitimnim potrebama u domenu bezbjednosti, uzimajući u obzir svoje obaveze u skladu s međunarodnim pravom.

13. Svaka država učesnica će odrediti svoje vojne kapacitete na osnovu nacionalnih demokratskih procedura, imajući u vidu legitimne bezbjednosne interese drugih država, kao i potrebu za pružanjem doprinosa međunarodnoj bezbjednosti i stabilnosti. Nijedna država učesnica neće pokušati da nametne vojnu nadmoć nad nekom drugom državom učesnicom.

14. Država učesnica može stacionirati svoje oružane snage na teritoriji druge države učesnice u skladu sa sporazumom koji je dogovoren njihovom slobodnom voljom, i u skladu sa međunarodnim pravom.

V

15. Države učesnice će sprovesti, u dobroj namjeri, svaku od svojih obaveza u oblasti kontrole naoružanja, razoružan-

ja i izgradnje povjerenja i bezbjednosti, kao važnog elementa njihove nedjeljive bezbjednosti.

16. U cilju jačanja bezbjednosti i stabilnosti na području KEBS-a, države učesnice ponovo potvrđuju svoju posvećenost ispunjavanju obaveza u oblasti kontrole naoružanja, razoružanja, kao i mjera izgradnje povjerenja i bezbjednosti.

VI

17. Države učesnice se obavezuju na saradnju, da će i kroz razvoj zdravih privrednih uslova, kao i uslova okoline izbjeći napetosti koje mogu dovesti do sukoba. Izvori takvih napetosti uključuju kršenje ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i drugih obaveza u okviru dimenzija ljudskog života; ispoljavanje agresivnog nacionalizma, rasizma, šovinizma, ksenofobije i antisemitizma, takođe ugrožavaju mir i bezbjednost.

18. Države učesnice naglašavaju važnost, kako ranog otkrivanja mogućih sukoba, tako i njihovih zajedničkih napora u oblasti sprječavanja sukoba, upravljanja kriznim situacijama i mirnog rješavanja sporova.

19. U slučaju oružanog sukoba, one će nastojati da olakšaju djelotvorno obustavljanje neprijateljstava, kao i da stvore povoljne uslove za političko rješenje sukoba. Sarađivaće u pružanju humanitarne pomoći kako bi se ublažile patnje među civilnim stanovništvom, olakšavajući kretanja ljudstva i sredstava namijenjenih za tu svrhu.

VII

20. Države učesnice smatraju demokratsku političku kontrolu vojnih, paravojnih snaga, kao i snaga unutrašnje bezbjednosti,

obavještajnih službi i policije, neophodnim elementom stabilnosti i bezbjednosti. One će unaprijediti integraciju svojih oružanih snaga sa civilnim društvom, kao važan izraz demokratije.

21. Svaka država učesnica će u svako doba obezbijediti i održati efikasno upravljanje i nadzor svojih vojnih, paravojnih i bezbjednosnih snaga, od strane ustavno postavljenih vlasti koje imaju demokratski legitimitet. Svaka država učesnica će obezbijediti nadzor kako bi garantovala da takve vlasti ispunjavaju svoje ustavne i zakonske odgovornosti. Jasno će definisati uloge i misije takvih snaga, kao i njihovu obavezu da djeluju samo unutar ustavnog okvira.

22. Svaka država učesnica će obezbijediti u skladu sa zakonom odobrenje za izdvajanje sredstava za troškove odbrane. Svaka država učesnica će, uz dužno poštovanje potreba državne bezbjednosti, izraziti uzdržanost za svoje troškove za vojsku, i obezbijediće transparentnost i javni pristup informacijama koje se odnose na oružane snage.

23. Svaka država učesnica će, omogućavajući pojedinačnim članovima službe ostvarivanje njegovih ili njenih građanskih prava, obezbijediti političku neutralnost svojih oružanih snaga.

24. Svaka država učesnica će obezbijediti i održati mjere zaštite protiv nehotičnog i neovlašćenog korišćenja vojnih sredstava.

25. Države učesnice neće tolerisati ili podržavati snage koje nisu odgovorne prema ustavno uspostavljenim vlastima, niti nadzirane od strane istih. Ukoliko država učesnica nije u mogućnosti da vrši svoja ovlašćenja nad takvim snagama, može tražiti savjetovanje unutar KEBS-a, kako bi se razmotrili koraci koji mogu biti preduzeti.

26. Svaka država učesnica će omogućiti da se u skladu sa njenim međunarodnim obavezama, njene paravojne snage uzdrže od sticanja borbenih sposobnosti većih od onih za koje su formirane.

27. Svaka država učesnica će obezbijediti da regrutacija ili poziv lica u službu u vojnim, paravojnim i bezbjednosnim snagama, budu dosljedni njihovim obavezama i dužnostima u pogledu poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda.

28. Države učesnice će u svojim zakonima i drugim relevantnim dokumentima, navesti prava i dužnosti pripadnika oružanih snaga. Razmotriće uvođenje oslobađanja od vojne službe ili alternative vojnoj službi.

29. Države učesnice će u svojim državama učiniti opšte-dostupnim međunarodno humanitarno ratno pravo. One će iskazati, u skladu sa državnim praksom, svoju obavezu prema ovoj oblasti, kroz programe za vojnu obuku i pravila.

30. Svaka država učesnica će podučavati pripadnike svojih oružanih snaga međunarodnom humanitarnom pravu, pravilima, konvencijama i obavezama koje se moraju poštovati u vojnim sukobima, i omogućiti da budu svjesni da su pojedinačno odgovorni za svoja djela prema državnim i međunarodnim zakonima.

31. Države učesnice će omogućiti da pripadnici oružanih snaga kojima su dodijeljena komandna ovlašćenja, obavljaju službu u skladu sa odgovarajućim državnim i međunarodnim pravom, kao i da budu svjesni da mogu biti smatrani pojedinačno odgovornim prema tim zakonima za nezakonito obavljanje službe, i da se naređenja koja su u suprotnosti sa državnim i međunarodnim zakonima ne smiju izdavati. Odgovornosti pretpostavljenih ne isključuju odgovornost njihovih podređenih od bilo koje njihove pojedinačne odgovornosti.

32. Svaka država učesnica će omogućiti da pripadnici vojnih, paravojnih i bezbjednosnih snaga uživaju ljudska prava i osnovne slobode koji su navedeni u dokumentima KEBS-a i međunarodnom pravu, u skladu sa odgovarajućim ustavnim i zakonskim odredbama, kao i sa zahtjevima službe.

33. Svaka država učesnica će obezbijediti odgovarajuće zakonske i upravne postupke kako bi zaštitila prava svih pripadnika svojih snaga.

VIII

34. Svaka država učesnica će omogućiti da se njenim oružanim snagama, u miru i ratu, komanduje, upravlja, uvježbava, kao i da budu opremane na način koji je dosljedan odredbama međunarodnog prava i njihovim pojedinim dužnostima i obavezama koje se odnose na upotrebu oružanih snaga u oružanom sukobu, uključujući kao primjenjive, Hašku konvenciju iz 1907. i 1954. godine, Ženevsku konvenciju iz 1949. godine i njen Dodatni protokol iz 1977. godine, kao i Konvenciju o upotrebi pojedinog konvencionalnog oružja iz 1980. godine.

35. Svaka država učesnica će omogućiti da njena odbrambena politika i doktrina budu u skladu sa međunarodnim pravom koje se odnosi na upotrebu oružanih snaga, uključujući i oružani sukob, kao i sa odgovarajućim obavezama ovog Kodeksa.

36. Svaka država učesnica će omogućiti da bilo koja odluka koja se odnosi na upotrebu njenih vojnih snaga za unutrašnje bezbjednosne zadatke, bude donešena u skladu sa ustavnim procedurama. Takve odluke će propisati zadatke oružanih snaga, omogućavajući im da oni budu izvršeni pod efektivnom kontrolom ustavno uspostavljenih

vlasti, i podložni vladavini prava. Ukoliko pribjegavanje sili ne može da bude izbjegnuto u izvršenju unutrašnjih bezbjednosnih zadataka, svaka država učesnica će omogućiti da njena upotreba bude primjerena potrebama za primjenu. Oružane snage su dužne da preduzmu mjere kako bi izbjegle povrede civila ili uništavanje materijalnih dobara u njihovom vlasništvu.

37. Države učesnice neće upotrijebiti oružane snage kako bi ograničile mirno i zakonsko izvršenje ljudskih i građanskih prava lica kao pojedinaca ili predstavnika grupa, niti u cilju uskraćivanja njihovog nacionalnog, religijskog, kulturnog, jezičkog ili etničkog identiteta.

IX

38. Svaka država učesnica je odgovorna za primjenu ovog Kodeksa. Ukoliko se bude zahtijevalo, država učesnica će pružiti odgovarajuće pojašnjenje u vezi sa sprovođenjem ovog Kodeksa. Odgovarajuća tijela, mehanizmi i procedure KEBS-a biće upotrijebljeni za provjeru, ispitivanje i poboljšanje primjene ovog Kodeksa, u slučaju potrebe.

X

39. Propisi prihvaćeni u ovom Kodeksu ponašanja su politički obavezujući. U skladu s tim, ovaj Kodeks nije moguće registrovati pod članom 102 Povelje Ujedinjenih nacija. Ovaj Kodeks će stupiti na snagu 1. januara 1995. godine.

40. Ništa u ovom Kodeksu ne mijenja prirodu i sadržaj obaveza koje su navedene u drugim dokumentima KEBS-a.

41. Države učesnice će nastojati da osiguraju da njihovi relevantni unutrašnji dokumenti i procedure, gdje je to prim-

jenljivo, kao i zakonska sredstva, sadrže obaveze navedene u ovom Kodeksu.

42. Ovaj tekst Kodeksa će biti objavljen u svakoj državi učesnici koja će ga razdijeliti i učiniti pristupačnim u najvećoj mogućoj mjeri.

